

Tento dokument vznikl v rámci projektu Komunitní plán rozvoje sociálních služeb města Kolína na období 2015–2019, reg. č. CZ.1.04/3.1.03/97.00057, který je podpořen z Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost a státního rozpočtu ČR.

Analýza potřeb dětí a mládeže trávících volný čas na ulici

Autor: Mgr. Barbora Kubelková ve spolupráci se členy realizačního týmu a partnerem projektu CpKP střední Čechy

Datum: březen 2014



evropský
sociální
fond v ČR



EVROPSKÁ UNIE



OPERAČNÍ PROGRAM
LIDSKÉ ZDROJE
A ZAMĚSTNANOST

**PODPORUJEME
VAŠI BUDOUCNOST**
www.esfcr.cz

Obsah

1	Teoretická východiska analýzy	3
1.1	Kontext.....	3
1.2	Cílová skupina	3
1.2.1	Charakteristika cílové skupiny.....	3
1.2.2	Specifika cílové skupiny.....	3
1.2.3	Stručná charakteristika Otevřeného klubu Céčko.....	4
1.2.4	Stručná charakteristika NZDM Kolárka	5
2	Výzkumné šetření.....	7
2.1	Cíle analýzy	7
2.2	Výběr výzkumného vzorku	7
2.3	Zvolená metoda kvalitativního výzkumného šetření	8
2.4	Výstupy analýzy a její vyhodnocení.....	8
2.4.1	Volný čas dětí a mládeže na Kolínsku.....	9
2.4.2	Bezpečí v Kolíně z pohledu dětí a mladistvých.....	11
2.4.3	Informovanost o poskytovaných službách.....	12
2.4.4	Rozhovory s odborníky.....	13
3	Shrnutí výzkumného šetření	15
3.1	Doporučení zadavateli	15
4	Seznam tabulek, grafů a obrázků	17
4.1	Seznam tabulek.....	17
5	Seznam zdrojů a použité literatury	18

1 Teoretická východiska analýzy

Východiskem analýzy se stala nutnost aktualizace komunitního plánu sociálních služeb města Kolína. Smyslem komunitního plánování je efektivní organizace a poskytování sociálních služeb v závislosti na přímé potřebě občanů dané komunity. Aby komunitní plánování mohlo být účinné a smysluplné, je nutná angažovanost všech subjektů, které zasahují do sociálních služeb, tj. uživatelů, poskytovatelů a zadavatelů. Pro vhodnou kooperaci těchto subjektů je ideálním nástrojem kontakt s komunitou, který zajistí potřebnou zpětnou vazbu směrem k poskytovatelům a zadavatelům sociálních služeb. Cestu k takovéto kooperaci nabízí níže popisovaná analýza, která pomáhá přihlížet přímo k potřebám cílové skupiny dané komunity.

1.1 Kontext

Vznikající analýza je reakcí na aktualizaci komunitního plánu, který má ve zmíněné lokalitě zajistit efektivní poskytování služeb dětem a mladistvým se znevýhodněním. Pro zajištění funkčních služeb je nutné zmapovat potřeby cílové skupiny v několika základních životních oblastech. Vycházíme z předpokladu, že je zde vytvořena nabídka sociálních služeb, a ptáme se po dalších alternativách a rozšířeních, případně změnách současné nabídky.

1.2 Cílová skupina

Cílovou skupinou analýzy jsou děti a mladiství ohrožení sociálněpatologickými jevy, žijící v rodině se sociálním znevýhodněním nebo neorganizovaná mládež trávící volný čas neaktivním způsobem. Charakteristika cílové skupiny odpovídá věkovému rozmezí 2. stupně základní školy, případně střední školy (tj. cca od 12 do 19 let). Pro lepší orientaci v potřebách cílové skupiny a v následných doporučeních považujeme za důležité blíže teoreticky specifikovat dané vývojové období.

1.2.1 Charakteristika cílové skupiny

Období dospívání je z hlediska psychologie vnímáno jako bouřlivý a náročný proces. Toto období označujeme celkovým pojmem adolescence, přičemž někteří autoři hovoří o rozdělení na pubescenci (cca od 12 do 15 let) a adolescenci (od 15 do 20 let, příp. 22 let). Pro zmiňované období je charakteristická široká škála změn v oblasti fyzické, psychické a sociální. V oblasti fyzické probíhají změny především týkající se pohlavního zrání. V oblasti psychologické dochází k výrazným proměnám, kdy se mladý jedinec nachází na rozcestí mezi dospělostí a dětstvím. V praxi se pak rozhoduje mezi vlastní odpovědností a možnostmi experimentovat. Změny v oblasti sociální znamenají především pozvolné odpoutávání se od primární sociální skupiny, tj. rodiny, a dochází k prohlubování vztahů s vrstevníky, jedinec se učí přijímat nové sociální role.

1.2.2 Specifika cílové skupiny

S ohledem na teoretické ukotvení analýzy spatřujeme jako důležité přiblížit zde určitá specifika, se kterými se při práci s mladistvými v praxi můžeme setkat. Jedná se o jevy, jež lze spatřovat u nemotivované mládeže trávící svůj volný čas neaktivním způsobem.

Současná společnost vyniká vysokou dotací volného času. Podle Saka a Sakové (2004) je právě mládež jednou z vrstev společnosti, které disponují volným časem v největší míře. Sak a Saková (2004) ve svých výzkumech poukazují na nejčastější formy trávení volného času neorganizované mládeže. Jsou jimi zejména poslech hudby a sledování televize. Dalším často

uváděným jevem je také nicnedělání, nuda. Uvedené výzkumy společně s naší praxí ukazují, že současná mládež neumí svůj volný čas trávit aktivně. Mnohdy jí to také není z nejrůznějších důvodů umožněno. Tento jev klade vysoké nároky na systém služeb pro volnočasové aktivity a motivaci dospívajících k aktivnímu trávení volného času.

Nemožnost aktivně trávit volný čas mnohdy vede k rizikovým projevům chování. Mezi ně řadí Procházka (2012) například experimentování s drogami. Jak ukazují současné výzkumy, první setkání s drogou přichází již kolem 12. roku života jedince. Zejména pro středoškolskou mládež jsou typické zkušenosti s marihuanou a tzv. tanečními drogami. Mnohdy se u dětí na základní škole setkáváme s problematikou kouření a abúzu alkoholu. Z uvedeného je patrný význam primární prevence ve školských a mimoškolských zařízeních, která svým působením napomáhá vytvářet zdravé postoje k životnímu stylu.

S drogovou problematikou pojí Procházka (2012) také mimo jiné tzv. virtuální drogy a patologické hráčství. Hraní her na počítači je výraznou doménou mladistvých, oproti ostatním sociálním vrstvám. S nadměrným časem stráveným u počítače přicházejí škodlivé následky, stejně jako u patologického hráčství nebo závislosti na psychoaktivních látkách. V případě počítačové závislosti se jedná o somatické obtíže (např. bolesti hlavy, zad, pálení očí atd.) a potíže zejména v sociální oblasti, tj. ztráta zájmu o okolí, ztráta přátel, preference plochých vztahů přes internetovou síť atd.

Mezi nejtypičtější projevy rizikového chování ve školním prostředí lze řadit záškoláctví.

Ve školním prostředí se setkáváme též s projevy agresivity, zejména v podobě šikany. Šikana je velmi závažným projevem agrese, která má důsledky pro všechny zúčastněné (agresor, oběť, okolní skupina – školní kolektiv). Šikana ve školním prostředí je zejména onemocněním kolektivu, kdy se konkrétní skupina nadřazuje nad většinou slabšího jedince, který se nedokáže bránit. Pokud se v kolektivu nenajde další silná osobnost, která zaujme odmítavý postoj k šikaně, skupina onemocní problémem šikany. V tuto chvíli hrají důležitou roli dospělí pracující s kolektivem (např. učitelé). Pokud dostatečně brzy detekují projevy násilí ve skupině, mohou včas intervenovat a zasahovat. Při nevhodnosti nebo nemožnosti šikanu vidět, dochází k její postupné eskalaci a následně k účasti velkého počtu jedinců na týrání.

1.2.3 Stručná charakteristika Otevřeného klubu Céčko

Otevřený klub Céčko je volnočasovou službou, která nabízí aktivity pro děti a mládež ve věku od 6 do 18 let. Službu provozuje Dům dětí a mládeže Kolín ve spolupráci s městem Kolín. Původní záměr realizované služby vyplýval z prevence kriminality města Kolína, která hledala cestu, jak dětem z ulice lépe zpřístupnit volnočasové aktivity. Klub je otevřen pět dní v týdnu, od pondělí do pátku, přičemž otevírací doba je členěna podle dnů pro jednotlivé věkové skupiny. Pondělí je určeno dětem a mládeži navštěvujícím 9. třídu základních škola a středoškolákům (klub Naplno). Pro tyto klienty je zde, podle slov pracovníků, důležitý prostor pro vlastní aktivity. Jak vyplývá z rozhovorů s pracovníky, klub Naplno byl dříve veden pracovníkem evangelické církve, který sdružoval děti na základě jejich zájmů o hudbu a tanec, v současnosti se však jedná o ryze dobrovolný zájem samotných mladých lidí docházejících do klubu a jsou považováni za jeho klienty. Podmínkou docházení do tohoto klubu je pouze výše zmíněná věková hranice.

V úterý a v pátek je klub otevřen od 14:00 do 18:00 hod pro všechny děti ve věku od 6 do 18 let. Středa a čtvrtek je od 13:00 do 15:00 hod přístupná pouze školním družinám z tzv. klubu Brykule. Jak uvádí pracovníci, tento klub vznikl za účelem sblížení běžné klientely (většinou romské děti a děti z rodin se zhoršenou ekonomickou situací) s dalšími dětmi, které z různých důvodů Otevřený klub nenavštěvovaly („Rodiče sem ty děti nechtěli pouštět.“ „Děti se bály sem přijít.“). Pracovnice Otevřeného klubu reflektují přínos ve vzájemném propojení cílových skupin z klubu Brykule a běžných klientů. Děti ze školních družin se tak naučily využívat klub v rámci standardní otevírací doby, což vedlo ke sblížení jednotlivých cílových skupin.

Přehledné informace o otevírací době poskytne přiložená tabulka:

Tab. č. 1 Otevírací doba Otevřeného klubu Céčko

Pondělí	14:00–18:00	klub Naplno – žáci 9. tříd ZŠ a studenti SŠ
Úterý	14:00–18:00	děti a mládež od 6 do 18 let
Středa	13:00–15:00 15:00–17:00	klub Brykule – školní družiny děti a mládež od 6 do 18 let
Čtvrtek	13:30–15:00 15:00–17:30	klub Brykule – školní družiny děti a mládež od 6 do 18 let
Pátek	14:00–18:00	děti a mládež od 6 do 18 let

Zdroj: http://www.dmkolin.cz/cs/Klub_C

Klub Céčko nabízí svým klientům širokou škálu volnočasových aktivit. Pro děti a mládež jsou zde připraveny deskové hry, stolní tenis a fotbal, hudební zkušebna, taneční sál, počítače. Pracovníci klubu však uvádějí, že počítače jsou intenzivně využívány a mnohé děti sem dochází především za tímto účelem. Ze strany pracovníků je zde snaha motivovat klienty k aktivnímu trávení svého volného času pomocí dalších her a kroužků.

Pravidelně je zde pořádán fotografický kroužek, který vede jedna z pracovníků, dle zájmu klientů je k dispozici taneční kroužek (aerobik, zumba atd.), je zde podporována výtvarná činnost. Všechny aktivity jsou v rámci otevřeného klubu pro klienty zdarma. Pro jasnější představu o činnostech klubu vytváří pracovníci pravidelně každý měsíc leták s akcemi, který je klientům k dispozici přímo v klubu, dále je zajištěna jeho distribuce pomocí místních tiskovin (Kolínský deník, Press atd.).

1.2.4 Stručná charakteristika NZDM Kolárka

Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež Kolárka Kolín je sociální službou určenou dětem a mládeži ve věku od 13 do 26 let, kterou provozuje obecně prospěšná společnost Prostor PLUS. Posláním nízkoprahového klubu Kolárka je „...poskytovat pomoc, podporu, bezpečný prostor mladým lidem od 13 do 26 let z Kolína a okolí, kteří zažívají bouřlivé období dospívání, a pozitivně ovlivňovat jejich životní styl“ (Prostor Plus, o. p. s., 2014). Nízkoprahové zařízení Kolárka je pro klienty otevřeno tři dny v týdnu od 14:00 do 19:00 hod (klub navštěvují pouze klienti do 19 let věku, po 20. roce je klientům ponecháno právo docházet na individuální poradenství).

Nízkoprahové zařízení nabízí formou využití volnočasových aktivit (jako je stolní fotbal a tenis, hřiště, deskové hry, počítače, hudební zkušebna, posilovna aj.) možnost aktivně trávit svůj volný čas. Klientům je zde vytvářen bezpečný prostor pro vlastní sdílení, je pracováno formou individuálního a skupinového poradenství. Práce se nadále opírá o techniky primární prevence a sociálněterapeutického poradenství. V zařízení začíná fungovat mimo jiné také peer program, který vede klienty k práci na sobě samém, k vyrovnávání se s odpovědností a aktivnímu a kreativnímu přístupu.

2 Výzkumné šetření

Výzkumné šetření je prováděno ve dvou základních fázích. V první části se jedná o výzkumné šetření, které vychází ze skupinových rozhovorů s dětmi a mládeží. Rozhovory byly na základě požadavků zadavatele uskutečňovány ve dvou zařízeních, jež se zaměřují na děti a mládež: v Otevřeném klubu Céčko, který provozuje Dům dětí a mládeže Kolín (dále jen DDM), a v Nízkoprahovém zařízení pro děti a mládež Kolárka Kolín (dále jen NZDM), jež je provozováno společností Prostor PLUS, o. p. s. (viz níže). Pro účel výzkumného šetření bylo osloveno 10 klientů Otevřeného klubu Céčko ve věkovém rozmezí od 14 do 21 let a 10 klientů NZDM Kolárka Kolín ve věku od 14 do 18 let.

Třetí skupinový rozhovor byl uskutečněn se žáky základní školy, mateřské školy a praktické školy v Kolíně. Výběr výzkumného vzorku provedla pracovnice školy (metodička prevence) dle zadaných kritérií, oslovila 10 žáků.

Druhá část analýzy je postavena na hloubkových rozhovorech se čtyřmi odborníky v péči o děti a mládež z výše uvedených zařízení a sociálních služeb.

2.1 Cíle analýzy

Primárním cílem analýzy je zmapovat současnou situaci cílové skupiny s ohledem na trávení volného času, pohyb cílové skupiny v rámci města Kolín a detekce vhodnosti využívání služeb pro dospívající. Cílem je také zjistit problémy dospívající mládeže a možné způsoby řešení (zacíleno na zdroje podpory, odbornou pomoc a informovanost). Sekundárním cílem je stanovení doporučení dalších postupů pro zadavatele, jak popisované problémy řešit v rámci systému sociálních služeb.

2.2 Výběr výzkumného vzorku

Výzkumný vzorek vybraný na základě požadavků zadavatele (viz cílová skupina) byl zpracovateli analýzy osloven pro účast v ohniskové skupině na základě předchozí domluvy a osvětlení potřebnosti analýzy vedoucímu nebo pracovníkovi daného zařízení. Pro účel analýzy byla oslovena celkem tři zařízení, kde prostřednictvím pracovníků a zpracovatelů byla oslovena skupina uživatelů služby, které byl nastíněn účel a cíl analýzy. Skupina byla motivována k aktivní účasti v analýze. Informanti vyjádřili ústní souhlas s nahráváním rozhovorů pro zpracování dat.

V Nízkoprahovém zařízení Kolárka bylo na základě pozorování pracovníka NZDM Bc. Miloše Březiny vytipováno 5 klientů ve věkovém rozmezí 13 až 18 let, kteří žijí v Kolíně nebo v jeho přílehlém okolí. Klienti vyslovili souhlas s účastí ve skupinovém rozhovoru. Rozhovor byl realizován přímo v Nízkoprahovém zařízení Kolárka s časovou dotací 50 minut.

V rámci Otevřeného klubu Céčko proběhla ústní dohoda s vedoucí zařízení o flexibilním vstupu zpracovatelů do zařízení. Na základě telefonické domluvy byl předjednan možný způsob zajištění informantů pro účel analýzy. V předem stanoveném termínu nebyla analýza realizována z důvodů nízké účasti informantů a ze strany zpracovatelů byla navržena opatření vedoucí k zajištění přítomnosti informantů v analýze (stanovení nového termínu, popř. flexibilní vstup na základě telefonického kontaktu ze strany vedoucí v případě vyššího počtu potenciálních informantů v zařízení). Při druhém pokusu o zajištění ohniskové skupiny z řad klientů klubu také nebylo možné rozhovor vykonat, tentokrát z důvodů nízkého věku

potenciálních informantů (1. stupeň ZŠ), přičemž vedoucí zařízení k situaci uvedla: „*My v podstatě máme starších dětí málo, ti třináctiletí chodí spíš na Kolárku. A nemůžu vám zajistit, že se tady sejde skupina aspoň 5 dětí.*“ Analýza byla realizována v dalším stanoveném termínu v rámci klubu Naplno, který pracovníci vyhodnotili jako nejvhodnější z hlediska zastoupení cílové skupiny pro účel analýzy (věkové složení, četnost informantů).

V Otevřeném klubu Céčko bylo vytipováno na základě pozorování externího pracovníka 10 klientů ve věkovém rozmezí 14 až 21 let, kteří žijí v Kolíně nebo v jeho přilehlém okolí. Klienti vyslovili souhlas s účastí ve skupinovém rozhovoru. Rozhovor byl realizován přímo v zařízení pod dohledem externího pracovníka s časovou dotací 75 min.

V rámci základní, mateřské a praktické školy byl realizován skupinový rozhovor se 7 žáky 2. stupně. Klienti souhlasili s účastí ve výzkumném šetření. Dle zjištěných údajů se jednalo o děti a mladistvé ve věkovém rozmezí 12 až 15 let. Rozhovor probíhal vždy za účasti některého z pracovníků školy. Délka trvání skupinového rozhovoru byla 65 min.

Pro účely analýzy byli osloveni čtyři pracovníci organizací pracující se zmiňovanou cílovou skupinou. Sběr a získávání dat pro potřeby analýzy probíhaly v průběhu měsíce února a března 2014. Pro účely analýzy dat týkajících se kontaktní terénní práce byly využity nejaktuálnější informace z období od ledna 2013 do prosince 2013.

2.3 Zvolená metoda kvalitativního výzkumného šetření

Pro účel analýzy byla na základě požadavků zadavatele zvolena kvalitativně zaměřená výzkumná sonda. Pro cílovou skupinu děti a mládež byla zvolena metoda skupinového polostrukturovaného rozhovoru a ohniskové skupiny s okruhy témat: volný čas dětí a mládeže na Kolínsku, bezpečí v Kolíně z pohledu dětí a mladistvých, informace o návykových látkách, informovanost o poskytovaných službách. Dalším zdrojem informací je analýza dat vycházejících z kontaktní terénní práce pracovníků NZDM Kolárka Kolín. Pro cílovou skupinu pracovníků zařízení byla zvolena metoda individuálních polostrukturovaných hloubkových rozhovorů. Získaná data jsou zpracovateli následně interpretována tak, aby splňovala cíl výzkumné analýzy.

2.4 Výstupy analýzy a její vyhodnocení

Pro účel získání dat u informantů z řad dětí a mládeže byl předem připraven scénář polostrukturovaného rozhovoru, který obsahoval následující oblasti dotazování:

- Mapování oblasti trávení volného času
- Pohyb cílové skupiny a pocit bezpečí ve městě Kolín
- Informovanost a mapování zkušeností s návykovými látkami
- Informovanost o možnostech podpůrných zdrojů

Pro účel získání dat z řad pracovníků zařízení byl předem připraven scénář polostrukturovaného rozhovoru, jehož účelem bylo zmapovat zkušenosti s cílovou skupinou a přiblížit typického klienta služby a jeho působení v zařízení. Rozhovor mapuje mimo jiné systém péče o děti a mládež na Kolínsku, jeho nedostatky a přednosti.

2.4.1 Volný čas dětí a mládeže na Kolínsku

Z analýzy zřetelně vyplývá rozdíl vnímání volného času z pohledu mladistvých pocházejících ze stabilního rodinného prostředí a mladistvých v nepříznivých životních situacích (zhoršená ekonomická situace v rodině, vztahové problémy, nezaměstnanost rodičů aj.). V analýze detekujeme rozdílnost ve vnímání volného času. Mladiství ze stabilnějšího rodinného prostředí vnímají možnost využívání volného času především o víkendu a přes týden se jedná o návštěvu volnočasových kroužků v rámci instituce (škola, sportovní oddíl, ZUŠ aj.). Z hlediska náročnosti kroužků a motivace docházení (tlak ze strany rodičů) nejsou tyto aktivity vnímány jako volný čas vedoucí k relaxaci a odpočinku, ale mnohdy jako povinnost s vyšším stresovým faktorem (*„Chodím na klavír do hudebky a to mě moc nebaví, měla jsem období, kdy mě to bavilo, ale to mě přešlo... a spíš je to o tom, že mě do toho mamka cpe, že teď musím jít hrát.“* „*Pak třeba basket, ten mě teď zrovna fakt baví.“* „*Já chodím třeba do biologického kroužku, a když se dělá třeba pitva, tak mě to baví víc než nějaký rostliny. Se to prostě prolíná.“*). Volný čas trávený ve skupině vrstevníků je situován především na víkendové dny z důvodů časové indispozice v průběhu týdne (*„Já přes ten týden čas nemám, jak už jsem říkal, takže se třeba s kamarádama vídám jenom o tom víkendu.“* „*O víkendu je víc toho času.“* „*Já mám třeba v tejdnu jeden takovej volnější den a jinak všechno o víkendu.“*). Zpracovateli je vnímán rozdíl ve schopnosti organizovat si volný čas samostatně na základě vlastních potřeb.

Mladiství nacházející se v nepříznivějších životních situacích vnímají trávení volného času jako celodenní záležitost mimo školní docházku. Způsob trávení času je zásadně odlišný od výše zmíněné skupiny z ekonomických důvodů rodiny. Detekujeme četnější pohyb po městě Kolín v rozsahu od 14 do 20 hodin, návštěvu sociálních a jiných bezplatných služeb (jako je NZDM, Otevřený klub Céčko, případně další aktivity poskytované bez nutnosti úhrady) většinou ve vrstevnické skupině v počtu čtyř členů (*„O víkendu jsem sám a přes týden s kámošema.“*). Volnočasové aktivity probíhají mimo instituce, jako je ZUŠ, školní kroužky aj. Z organizovaných aktivit se mladiství soustřeďují zejména ve sportovních oddílech (fotbal, atletika) (*„O víkendu hlavně hraju fotbal, jdu na zápas.“*). Dále byla detekována individuální činnost spíše nárazového charakteru (*„Občas chodím na ryby... Někdy s dědou, někdy sám.“*). Informanti se projevují ve vlastním přirozeném prostředí více neorganizovaně, se vstupem do sociálního nebo dalšího zařízení pro mládež dochází k organizování volného času pracovníky zařízení s potřebou motivačně-aktivizačních prvků práce, což dokládají rozhovory s odborníky v péči o mládež. Zřetelná je detekce spolupodílení se na chodu domácnosti a péče o mladší sourozence v rámci víkendu oproti mladistvým ze sociálně stabilního prostředí (*„U nás se o víkendu teda uklízí.“*). Přes povinnosti v domácnosti je tato doba mladistvými vnímána nadále jako volný čas. Čas o víkendu je mladistvými ze sociálně znevýhodněných rodin tráven spíše v širším rodinném prostředí (*„No, my jezdíme za babičkou o víkendu.“*), popř. samostatně bez vrstevnické skupiny (např. doma u PC).

Informanti se shodují na místech trávení volného času:

- Kmočův ostrov
- Náměstí a centrum města
- Obchodní centrum Futurum
- NZDM Kolárka a Otevřený klub Céčko
- Hřiště

(„Když je na to počasí, jdem třeba na Kmocháč.“)

(„Celkem dobrý hřiště je kousek od gymnázia...“ „Jo, kočičák.“ „Naproti u Bezovky.“ „...no tak to je jediný hřiště, kde se snad dá bejt a hrát fotbal, jinak všude lidi nadávají, že to lítá do oken.“)

Žáci základní a praktické školy dále uvádějí možnost využití volnočasových aktivit nabízených v průběhu školního roku samotnou školou. Využívány jsou zejména sportovní kroužek a míčové hry. Tyto aktivity lze využívat v rámci volného času pouze žáky školy.

K výše uvedeným místům vyvstávaly námitky ve smyslu nedostatku laviček, popř. jejich poničení, nevyužití amfiteátru na Kmochově ostrově (*„Jako přece v amfiteátru tam zkoušeli něco pořádat, párkrát tam bylo to letní kino, ale teď se to vůbec nevyužívá.“*). Bylo upozorňováno na psí výkaly a nepořádek na Kmochově ostrově. Na hřištích spatřují informanti nedostatek herní vybavenosti (zničené basketbalové koše, chybí fotbalové branky apod.). Futurum, jako velmi specifické místo určené k trávení volného času, je z výpovědi informantů vnímáno dvousečně. Motiv bezplatného posezení s kamarády bez požadavků na aktivitu je vnímán pozitivně. Zatímco negativní jev je spatřován v nudném a neorganizovaném prostředí s vysokou kumulací lidí.

Shoda všech skupin panovala v aktivní účasti informantů ve vrstevnické skupině, zároveň je mnohem častějším druhem využívání volného času účast v takové skupině než o samotě (*„No... u mě je asi častější ta parta.“*).

Výše zmiňované potvrzují také závěry z analýzy terénní práce pracovníků NZDM Kolárka, které uvádějí shodná místa zvýšeného pohybu mladistvých. Z kontaktní terénní práce pracovníků NZDM Kolárka je potvrzena vysoká účast dětí a mladistvých na hřišti na sídlišti u Kauflandu (*„cigánské hřiště“*), kde je zaznamenán pohyb cílové skupiny zejména ve vrstevnických skupinách. Nejčtenější formou trávení volného času je zde hraní fotbalu a vybíjené. Mezi další vyhledávaná místa patří dle závěrů z analýzy kontaktní terénní práce hřiště u Bezovky, hojně využívané zejména k basketbalu. V neposlední řadě se velmi frekventovanými místy stávají hřiště umožňující posilování a adrenalinové vyžití v podobě *„street workout“* (tj. posilování vlastní vahou) a parkur (schopnost překonávání přirozených překážek v terénu efektivní formou). K tomuto účelu jsou dle analýzy kontaktní terénní práce využívána v současnosti dvě hřiště – hřiště s hrazdami a překážkami u vstupu do Borků a malé hřiště s překážkami na sídlišti u Bezovky – která jsou z pohledu pracovníků NZDM dostačující. Sami informanti mluví o jejich častém využívání: *„Třeba jak je na Borkách ten workout, tak tam jsme byli včera.“* Cílovou skupinou jsou také ve značné míře využívány skatepark a bikepark, na kterých se vyskytuje specifická subkultura mladistvých, se kterou je v rámci kontaktní terénní práce nutné pracovat specifickou formou z důvodu uzavřenosti skupiny. Závěry potvrzují také výraznou kumulaci dětí a mladistvých v Obchodním centru Futurum Kolín, kde je z pohledu pracovníků naplněno volného času posezení s vrstevníky, nečinnost a odpočinek. Pracovníci upozorňují na nemožnost potenciální klienty v obchodním centru oslovovat, protože to interní předpisy centra nedovolují. Probíhá zde tedy pouze mapování lokality.

Informanty bylo upozorňováno na chybějící volnočasové aktivity tanečního typu (latinskoamerického stylu). Z pohledu starších informantů ve městě chybí studentský klub (bar) otevřený po celý den s možností večerních a nočních akcí (*„Já bych tady uvítal nějakou rozumnější diskotéku nebo klubovnu teoreticky, ale šlo by tam využít jako klidnou atmosféru,*

případně zatancovat.“). Zároveň je kladen nárok na pocit bezpečí v takovém klubu ze strany mladistvých. Výše zmíněné požadavky nesplňují dle mladistvých žádné bary a diskotéky v Kolíně, nedostatky jsou vytýkány zejména klubu Staré Lázně („Jezdíme o víkendu do Prahy, na diskotéky... Tady v Kolíně je to hrozná nuda, je to tady mrtvý.“).

2.4.2 Bezpečí v Kolíně z pohledu dětí a mladistvých

V celkovém pohledu informantů není město Kolín vnímáno jako bezpečné pro pohyb cílové skupiny („*No jako do desátý hodiny docela dobrý, ale pak už teda nevím... To u sebe nosím vždycky radši pepřák.“*). Detekujeme shodu v místech, která jsou informanty vnímána jako bezpečná nebo naopak ohrožující. Bezpečná místa se shodují s místy, která informanti v rámci svého volného času rádi navštěvují (viz výše). Mezi ohrožující místa patří dle cílové skupiny především:

- Zálabí
- Komenského park
- Hlavní nádraží
- Zengrova ulice
- Podchod u Futura
- Specifické hřiště u kruhového objezdu u Kauflandu (Místní název užívaný cílovou skupinou je „cigánské hřiště“.)
- Okolí Starých Lázní

Negativa spojená se zmiňovanými místy dokládají informanti pohybem rizikových skupin (uživatelé návykových látek, bezdomovci, národnostní menšiny). Činnosti spojené s rizikovými skupinami (např. injekční aplikace návykové látky na veřejném prostranství, konflikty mezi národnostními menšinami aj.) vnímají především informanti z nestabilních rodinných prostředí. Výrazným způsobem je upozorňováno na nedostatek ochranných a preventivních prostředků. Z analýzy vyplývá vyšší vnímavost dětí a mladistvých k rizikovým skupinám a činnostem. Tato problematika nezasahuje mladistvé ze stabilního prostředí, u kterých je četnost detekce problémů daleko nižší. Zpracovateli je tento jev spojován se zkušeností (nebo nezkušeností) mladistvých s výše zmíněnou problematikou v rámci rodinného prostředí, popř. blízkého okolí (tj. mladí lidé mající zkušenost s některými výše zmíněnými jevy – osobní nebo přenesenou – více tyto jevy detekují a soustřeďují se na ně).

Z řad informantů je vnímáno zlepšení situace v prostorách hlavního nádraží (nově hlídaného security službou) („*Já jsem se dřív bála na nádraží, když jsem jezdila večer z tancování, tak to tam vůbec nehlídali, na tom nádraží, a asi se tam něco stalo, protože to začali hlídat.“*). Informanti oceňují hlídané přechody při cestě do školy službou Městské policie Kolín („*No mě hrozně překvapuje, když jdu do školy, tak můžu přejít tři přechody a policajti tam stáli u dvou.“*). Mimo tyto hodiny jsou však přechody pro chodce a doprava ve městě vnímány jako nebezpečné („*Dneska ráno mě málem přejelo auto.“ „No, jsou tady docela nebezpečný přechody, některý.“*).

Informanti dále uváděli negativní zkušenosti s oslovováním ze strany cizí osoby ve večerních a nočních hodinách v ulicích města („*No, když jsem byl mladší, tak mě dvakrát oslovovali cizí*

lidi – dvakrát to teda byli Romové – a něco po mně chtěli, a pak dokonce i Rusové... u Tesca...“), což mnohdy vedlo k omezení pohybu ve městě. Informanti prokazovali znalosti různých opatření – jako je přiměřená sebeobrana, útěk („No, já jsem docela rychlejš, tak uteču.“), klíče mezi prsty – která vedou k eliminaci možného napadení nebo ublížení ze strany třetí osoby (např. nechodit sám, ale aspoň ve dvojici, ignorovat osoby, které se snaží o kontakt, nechodit vyzývavě oblečení aj.). Přesto vnímají pohyb po Kolíně jako ohrožující, zejména pak ve zmíněných večerních hodinách.

2.4.3 Informovanost o poskytovaných službách

Zpracovateli byl rozhovor nastaven tematicky na drogovou problematiku, vnímanou zpracovateli a poskytovateli sociálních služeb jako rizikovou pro oblast Kolína, a informovanost o nabídce pomoci. Ve zmiňované oblasti detekovali zpracovatelé výraznou odlišnost ve výpovědích informantů na základě socioekonomického rodinného prostředí, ze kterého pocházejí.

Mladiství ze stabilního rodinného prostředí měli málo informací o drogové problematice („*Así je někde nějaká poradna, která by se tím zabývala.*“ „*Možná nějaká psychiatri.*“ „*Tady v Kolíně je něco pod divadlem, pro ty alkoholiky.*“). Za obtížné považovali zpracovatelé definování návykové látky s přesahem problematiky do prostředí, kde cílová skupina žije. Chybí informace o návazných a pomocných službách. Za zásadní pomoc považovali rodinné prostředí a osobní motivaci závislého k léčbě („*No ty lidi si ani většinou nechtěj nechat poradit.*“ „*Nejdřív musí chtít sám s tím něco dělat.*“).

V dalších potenciálních nepříznivých životních situacích mladiství ze stabilního rodinného prostředí (mimo drogovou problematiku, např. šikana, rozvod rodičů, vrstevnické problémy aj.) vnímají stěžejně pomoc rodinných příslušníků (zejména rodiče a starší sourozenci), v sekundárním případě by se obraceli na policii, což považujeme za pozitivní jev. Informanti ale prokazovali výraznou neznalost v oblasti dalších návazných služeb (např. Oddělení sociálněprávní ochrany dětí Kolín (dále jen OSPOD), psychologické a psychologické služby, výchovný poradce, sociální služby typu NZDM, K-centrum) a jejich činností. Informace získávají informanti dle svých slov převážně prostřednictvím primární prevence v rámci školního zařízení. Zmíněné doplňují výroky pracovníků, jež uvádějí praktické příklady specifické prevence v zařízení volnočasového charakteru a sociálních službách. Vzhledem k dobrovolnému charakteru zařízení pro děti a mladistvé není možné zajistit přítomnost cílové skupiny v rámci preventivních programů zařízení, jak uvedli odborníci.

Jak analýza prokázala, daleko širší znalosti v oblasti sociálních služeb a volnočasových aktivit uváděli informanti z nestabilního rodinného prostředí. Informanti byli schopni interpretovat vědomosti z oblasti drogové problematiky (popis návykové látky, druhy, léčba atd.). Informanti disponovali dostatečnými informacemi o možných druzích pomoci, taktéž byl zřejmý zájem o čerpání pomoci z rodinného prostředí („*No, to je tady vedle naší školy, to... to káčko.*“). Informanti zaujímalí odmítavý postoj ke kontaktování policie a sdílení problémů s prarodiči. Jako důvod uváděli změnu vztahů prarodičů k vlastní osobě („*Nechtěl bych, aby se na mě děda zlobil. Jo, asi aby nebyl zklamanej.*“).

Ve všeobecné rovině by se informanti obraceli v první řadě na pomoc rodinných příslušníků, následně pak na sociální služby, zejména výchovné poradce, NZDM, linku důvěry. Celkově informanti vykazovali znalost návazných služeb (mimo výše uvedené OSPOD, psycholog, psychiatri) a dobrou orientaci v jejich činnosti.

2.4.4 Rozhovory s odborníky

Analýza s odborníky doplňuje svým zaměřením informace o klientech sociálních služeb a trávení volného času mladistvých v rámci Kolína a okolí. S pracovníky byl veden rozhovor, v rámci něhož byla přiblížena cílová skupina Nízkoprahového zařízení pro děti a mládež a Otevřeného klubu Céčko. Podle odborníků z řad pracovníků uvedených zařízení se cílová skupina těchto zařízení částečně překrývá, přičemž v době, kdy jsou otevřeny obě služby, se zúžila cílová skupina Otevřeného klubu spíše na mladší klienty (tj. od 6 do cca 14 let), výjimku tvoří klub Naplno, který navštěvují středoškoláci. Děti a mladiství ve věku od 13 do 26 let jsou cílovou skupinou Nízkoprahového zařízení Kolárka. Pracovníci ve svých rozhovorech potvrdili, že se v obou zařízeních pohybují děti a mladiství spíše ze znevýhodněného rodinného prostředí, kteří jsou ohroženi sociálněpatologickými jevy.

Nejčastěji se jedná o rizika spojená s:

□ užíváním návykových látek (častá je závislost na nikotinu, zkušenosti s lehkými drogami, zejm. marihuanou) („Čas od času se dozvídáme o kouření, čas od času cítíme marihuanu.“),

□ zvýšenou mírou agrese (šikana, pouliční rvačky),

□ nevhodným sexuálním chováním (promiskuita, nedostatečná sexuální ochrana).

Problematika závislostí (legální i nelegální návykové látky) byla pracovníky detekována jako jedno z nejčtetnějších témat rozhovoru. Z pohledu pracovníků se ve většinových případech nejedná o závislost klienta samotného (závislý je např. rodinný příslušník), ale je jí zasažen rodinný systém klienta. Dle charakteru zařízení a možností pracovníků je s tématem klienta nadále pracováno. (Dle typu zařízení poskytují pracovníci adekvátní služby, např. sociální poradenství, terapeutické rozhovory, kontaktování návazných služeb, poradenství pro rodinné příslušníky aj.)

Vysokou měrou jsou pracovníky detekována témata týkající se široké oblasti vztahové problematiky (rodina, vrstevnické vztahy, škola, partnerské vztahy). Pokud dovolí charakter a zaměření služby (a klient sám), jsou témata z oblasti vztahů sdílena v jednotlivých službách.

Z rozhovorů s odborníky dále vyplývá zjištění, že děti a mladiství pocházející ze znevýhodněného prostředí tráví velkou část svého volného času na ulici, v neorganizovaných skupinách, případně navštěvují volnočasové aktivity, které nejsou zpoplatněné, což potvrzují také sami mladiství ve skupinových rozhovorech („Já vím, že klienti tráví spoustu času na sídlišti, na hřištích, oni mají jedno své, nazývají ho teda ‚cigánský hřiště‘.“). Dle slov pracovníků jsou sídliště (pozn. u Kauflandu) a jeho jednotlivá hřiště vnímána jako místo pro setkávání dětí se staršími kamarády, případně s rodinami. Výše zmíněné také popisují interní záznamy NZDM Kolárka, kde je „cigánské hřiště“ evidováno jako místo s výraznou detekcí pohybu cílové skupiny. V analýze rozhovorů bylo jako místo s velkým výskytem cílové skupiny

dále definováno Obchodní centrum Futurum, případně nádraží. Vysoký výskyt dětí a mladistvých je detekován také terénními pracovníky NZDM, jedná se však pouze o mapování oblasti ze strany pracovníků (ve Futuru není možné z důvodů interních předpisů provozovatele vykonávat terénní práci). Z interních záznamů NZDM nadále vyplývá pohyb cílové skupiny zejména v oblastech s potenciálem pro trávení volného času, jako jsou hřiště a parky.

V rámci rozhovoru byli informanti dotazováni na oblast spolupráce daného zařízení s dalšími poskytovateli služeb. Spolupráce jednotlivých zařízení s návaznými službami je závislá na typu poskytovaných služeb a je vždy v každém zařízení odlišná. Z analýzy rozhovorů vyplynulo několik způsobů spolupráce se základními školami v Kolíně (v Cěčku družiny pro 1. stupeň ZŠ, v NZDM exkurze pro žáky základních, příp. středních škol atd.). V některých typech zařízení došlo také k navázání spolupráce s policií, případně s OSPOD Kolín. Taková spolupráce byla podle slov pracovníků spíše jednorázového charakteru a není trvalá. Celkově pracovníci popisovali nedostatečnou propojenost mezi jednotlivými službami vzájemně (upozorněno bylo na chybějící propojenost institucí státních a nestátních). Zároveň byla zpracovateli spatřována potřeba v oblasti propojení jednotlivých služeb za účelem efektivní práce s klientem, což potvrzovali také jednotliví informanti v hloubkových rozhovorech. Jako nedostatek viděli dotazovaní odborníci zejména jednosměrný tok informací k některým službám, což může být dáno např. anonymitou služeb.

Pracovníci v rozhovorech oceňovali dostatečně vytvořenou síť sociálních služeb určenou dětem a mladistvým, případně jejich rodinám. V péči o dětské klienty je vnímán nedostatek psychologů a psychiatrů. Jako negativum byla detekována výše zmíněná chybějící propojenost v jednotlivých službách (*„Taky se může stát, že s těma dalšíma službama se budeme lišit v pracovních postupech, můžeme pracovat jinak na jiných věcech a to může toho klienta zahltit...“* „Dokonce se může stát, že služby budou pro klienta kontraproduktivní.“). Bylo upozorněno na nedostatek informací o činnosti jednotlivých návazných služeb. Sami pracovníci hovoří o nutnosti znát aktuální informace týkající se dalších služeb v regionu, aby mohla být práce s klientem efektivnější. Jako důležitou vnímají zpracovatelé shodu jednotlivých pracovišť v ochotě navázat užší spolupráci s dalšími poskytovateli služeb.

3 Shrnutí výzkumného šetření

Analýza pomohla identifikovat individuálnost způsobu práce jednotlivých zařízení a chybějící propustnost a spolupráci mezi službami navzájem. Zejména odhalila pouze částečnou propojenost v rámci státního a neziskového sektoru. Zpracovatelé podle slov odborníků, s nimiž byly rozhovory vedeny, usuzují na funkčnost jednotlivých služeb samostatně, kdy každá dle jejich slov naplňuje svoje cíle dostatečně s ohledem na kapacitu služby a cílovou skupinu. Smyslem práce je tedy dle zpracovatelů hledání podpůrných mechanismů, jež povedou k ucelené a smysluplné práci s jednotlivým klientem v celém spektru služeb dle jeho potřeb.

Prostřednictvím analýzy se podařilo identifikovat současnou míru informovanosti dětí a mladistvých z hlediska možnosti využití služeb určených cílové skupině. Je patrné, že mladiství z nepříznivých sociálních prostředí jsou více informováni o rizicích spojených např. s užíváním návykových látek atd., mají více informací o návazných službách, vědí, jakým způsobem je využít. Menší míra informovanosti byla detekována u dětí a mladistvých ze stabilních rodin. Tento jev je dle názoru zpracovatelů způsoben dosavadní ne zkušeností s návaznými službami, nižší vnímavost preventivních aktivit je způsobena zřejmě „osobní nepotřebou“ mladých lidí uchovávat výše zmíněné informace. Zpracovatelé považují za podstatné najít efektivní způsob předávání informací směrem k cílové skupině a jejím rodinným příslušníkům (viz kapitola Doporučení).

Za zásadní považujeme zmapování pohybu cílové skupiny v jejím přirozeném prostředí, které nabízí možnost navázání bližšího kontaktu s cílovou skupinou. Zároveň může být smysluplným podkladem pro zefektivnění práce v lokalitě, kde jsou žádány zásahy konkrétních služeb a zařízení. Vytipování nedostatků v daném prostředí, které jsou spatřovány cílovou skupinou informantů, může vést k práci na zdokonalování lokality pro účely volnočasových aktivit.

Přes výše zmíněné nedostatky je třeba uvést, že zpracovatelé identifikovali širokou škálu volnočasových aktivit a systémů podpůrných služeb určených pro cílovou skupinu dětí a mladistvých, jež jsou efektivně využívány. Hrazené volnočasové služby jsou využívány zejména dětmi s lepším ekonomickým zázemím, ovšem nadále se město Kolín bude potýkat s neorganizovaností některých členů společnosti, kteří nebudou využívat standardní nabídku hrazených služeb (zejména z ekonomických důvodů). Zpracovatelé by opakovaně rádi upozornili na důležitost předávání informací o jednotlivých službách a jejich činnostech, které především může vést ke zmírňování neorganizovaného pobytu dětí a mládeže v ulicích Kolína a k přímému preventivnímu působení na ně.

3.1 Doporučení zadavateli

Z výstupů analýzy doporučují zpracovatelé zaměřit se na zvýšení kontaktní terénní práce s dětmi a mladistvými a realizovat finančně nenáročné aktivity ve venkovním prostředí (např. střídavě na jednotlivých hřištích a místech s vyšším výskytem cílové skupiny tak, aby došlo k prolínání jednotlivých sociálních vrstev cílové skupiny). Za finančně nenáročné aktivity považujeme různé typy volnočasových aktivit realizované ve spolupráci Otevřeného klubu Céčko a NZDM Kolárka Kolín, které disponují různými herními prostředky pro aktivní trávení volného času a klienty motivují k docházení do zařízení. Mimo hřiště by bylo žádoucí využít Kmochova ostrova pro realizaci nejen volnočasových aktivit, ale také kulturního programu

v prostorách amfiteátru. Zároveň je ze strany mladistvých poptávka po studentském klubu, který nabídne bezpečné prostředí pro setkávání se s přáteli a trávení večerních hodin mimo běžnou nabídku diskoték a barů v Kolíně.

Pro více neorganizovanou cílovou skupinu mládeže doporučujeme zajistit pravidelné bezplatné kroužky pohybových aktivit, zejména tancování. Za vhodné považujeme také vytvoření dostupného krytého místa za účelem vlastních aktivit mladistvých, např. založení neorganizované taneční skupiny atd.

V rámci preventivních a volnočasových programů spatřujeme jako žádoucí navázat spolupráci s Obchodním centrem Futurum, kde je zřetelný větší pohyb cílové skupiny, místo je ze strany dětí a mladistvých vnímáno jako atraktivní.

V oblasti bezpečí je Kolín ze strany mladistvých vnímán jako ohrožující zejména ve večerních hodinách. Doporučujeme zvýšit spolupráci s hlídkami městské policie ve výše uvedených lokalitách. Jako žádoucí spatřujeme opakovaně edukovat děti a mladistvé v oblasti specifické prevence vlastního bezpečí. Vytvořením cyklu preventivních aktivit opakovaných v různých typech zařízení, jako jsou školy, Otevřený klub Céčko, NZDM, OC Futurum, venkovní prostranství aj., je možné eliminovat rizikovitost chování a zvýšit vlastní odpovědnost při pohybu cílové skupiny ve městě a při kontaktu s cizími lidmi. Zároveň je spatřována důležitost předání informací směrem k rodinným příslušníkům, které informanti uváděli jako stěžejní osoby při řešení nepříznivých životních situací, např. formou přítomnosti odborníka v rámci třídních schůzek, edukativního setkání organizovaného OSPOD, NZDM a Otevřeným klubem Céčko nebo dnů otevřených dveří lze informovat rodinné příslušníky o možnosti pořádání preventivních programů, rizicích a možných opatřeních vedoucích ke zdravému životnímu stylu mladistvých. V této oblasti považujeme za nezbytně nutné propojení služeb státního a nestátního sektoru, což vyplývá také z požadavků odborníků v péči o mládež.

Vzhledem k rizikovitosti prostředí a nemožnosti obsáhnout celou skupinu mladistvých v rámci preventivních programů bychom považovali za nutné ve spolupráci s městem Kolín vytvořit kampaň pro cílovou skupinu dle schématu chování KAB (znalosti – postoje – chování, knowledge – attitude – behavior) na téma bezpečí a zdravý životní styl. Zahrnovaná témata mohou obsahovat široké spektrum oblastí vycházejících z období dospívání s ohledem na specifikum města Kolín (drogová problematika, šikana a agrese, kontakt s národnostními menšinami, autodestruktivní chování aj.).

Za účelem vyšší informovanosti o preventivních akcích a aktivním trávení volného času nejen cílové skupiny, ale také rodinných příslušníků navrhujeme pravidelné zasílání informací (např. 1krát měsíčně) ve formě ucelené nabídky akcí rodinám, sociálním a volnočasovým službám ve městě a školským zařízením. Z našeho pohledu by se tímto informace dostaly do rodin, které pro svou sociální a ekonomickou situaci nemají dostatečné informace o možnostech a činnostech služeb v rámci města Kolín. Zároveň budou informace předávány do rodin se stabilním zázemím, kde považujeme preventivní činnost za stejně důležitou.

Z rozhovorů odborníků vyvstala potřeba předávání informací nejen o plánování akcí, ale také o možnostech spolupráce v zájmu klienta, např. doporučení do služby, doprovod, informace o činnosti služby, tematické setkání v rámci kontinuální práce s klientem. Zejména doporučujeme vykontraktovat ucelený systém spolupráce s Otevřeným klubem Céčko a sociální službou NZDM Kolárka, kde dochází k částečnému překrývání cílové skupiny. Obě zařízení projeví velkou zájem o vzájemnou spolupráci.

4 Seznam tabulek, grafů a obrázků

4.1 Seznam tabulek

Tab. č. 1 Otevírací doba Otevřeného klubu Céčko

5 Seznam zdrojů a použité literatury

1. SAK, Petr; SAKOVÁ, Karolína. *Mládež na křižovatce: sociologická analýza postavení mládeže ve společnosti a její úlohy v procesech evropeizace a informatizace*. Vyd. 1. Praha: Svoboda Servis, 2004, 240 s. ISBN 80-86320-33-2.
2. PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012, 203 s. ISBN 978-802-4734-705.
3. Prostor plus, o. p. s.: NZDM Kolárka. [online]. [cit. 2014-04-07]. Dostupné z: <http://www.prostor-plus.cz/pomahame/nzdm-kolarka/>
4. DDM Kolín: Otevřený klub Céčko. [online]. [cit. 2014-04-07]. Dostupné z: http://www.ddmkolin.cz/cs/Klub_C